

Biblia Slavica, Herausgegeben von REINHOLD OLESCH und HANS ROTHE unter Mitarbeit von FRIEDRICH SCHOLZ, Serie II: Polnische Bibeln, Band 1: LEOPOLITA, Herausgegeben von REINHOLD OLESCH und HANS ROTHE, I. Textband: Nachdruck der Ausgabe von 1561, 1232 stranice, platneni uvez, II: Kommentarband: Kommentar von ELŻBIETA BELCARZOWA. DAVID A. FRICK. STANISŁAW URBANČZYK, 80 stranica. Izdavač FERDINAND SCHÖNINGH, Paderborn. München. Wien. Zürich 1988.

Biblia Slavica veleben je pothvat što su ga poduzeli, nedavno i naglo preminuli (23. VI 1990) prof. DDr., Dr h. c. Reinhold Olesch, umirovljeni profesor slavenske filologije na Sveučilištu u Kölnu, dopisni član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu i prof. Dr. Hans Rothe, profesor slavenske filologije u Bonnu, član Rajnsko–Vestfalske Akademije znanosti te nakladnik iz Paderborna Ferdinand Schöningh, a uz financijsku potporu Alfrieda Kruppa von Bohlen i Halbach–Stiftunga, te prof. Bertholda Beiza i prof. Paula Mikata.

Biblia Slavica obuhvaća pretiske najstarijih izdanja slavenskih i baltičkih prijevoda *Biblije* kao i neke nikad prije tiskane prijevode, među kojima se, spomenimo odmah, nalazi i prijevod Sv. Pisma na hrvatski od Bartola Kašića. U programu su češke biblije: *Dresdenska biblija iz 1370.* kao najstarija češka biblija; *Kuttenberska biblija iz 1489.* s drvoreznim ilustracijama; *Kralitzka biblija iz 1579–1583.* te *Svatováclavská (Wenzel) biblija iz 1620.* Poljske biblije koje trebaju izaći u nizu *Biblia Slavica* jesu: *Leopolita iz 1561.* prva katolička biblija; *Radziwiłłowa biblija iz 1564.* prva kalvinska biblija prevedena pod pokroviteljstvom kneza Nikolaja Radziwiłła; te *Biblija Simona Budnyja iz 1572.* Od istočnoslavenskih biblija u programu za *Biblia Slavica* jesu: *Biblija prevodioca Franje Skoryna iz 1517–1519 (Prag) i 1524 (Vilnius),* necjelovita; *Ostroška Biblija iz 1580,* prvi cjeloviti istočnoslavenski prijevod čitave *Biblije*; *Moskovska Biblija iz 1663,* ruskocrkvenoslavenska adaptacija *Ostroške biblije.* (Spomenimo da se 1659. naš Juraj Križanić stavio na raspolaganje caru Alekseju Mihailoviču da radi na novom prijevodu *Biblije*); ruski psaltiri i to Simeona Polockoga iz 1680, Vasilija Trediakovskoga iz 1750, te Aleksandra P. Sumarokova iz 1770. U nizu *Biblia Slavica* treba izaći prvi prijevod čitave biblije na lužičkosrpski (sorbisch, sorbian) jezik, dosad neobjavljen, tzv. *Bautzenerova Biblija iz 1678–1711.* Od hrvatskih biblija treba u nizu *Biblia Slavica* izaći prijevod

Svetog Pisma Bartola Kašića (iz oko 1625), koji se nalazi u rukopisu u Zagrebu, Zadru i Odesi. *Kašićeva Biblija* bi trebala izaći u pretisku rukopisa i u transliteriranom tisku, popraćena tumačenjem prof. Reinholda Olescha, prof. Radoslava Katičića i prof. Ivana Goluba. Nizu *Biblia Slavica* bit će pridodana i *Litvanska biblija Johanna Bretke iz 1580–1590* koja također nije nikad tiskana.

Što je od vebne osnove, zvane *Biblia Slavica* ostvareno? Dvoje. Izašla je jedna *Biblija* i jedan psaltir: *Biblija Leopolda* i *Psaltir Vasilija K. Trediakovskoga*. *Biblia Leopolda* nazvana tako po svome prevodiocu Janu Niczu Leopoldu (oko 1523–1572), tiskana je u Krakovu u radionici Scharffenberger 1561. Javlja se u krilu katoličke protureformacije, konkretno kao odgovor na luteranski prijevod Novog Zavjeta što ga je napravio Stanisław Nurzynowski. Kako je Tridentski koncil bio proglasio od svih latinskih prijevoda *Biblije Vulgate* autentičnim tekstom Svetoga Pisma u stvarima vjere i čudoređa razumljivo je da je *Leopolda*, nikla u spletu protureformacije, bila prevedena iz *Vulgate*.

U prevođenju *Leopolda* se vodio nadasve jasnoćom. Želio je pružiti čitatelju Pisma prije svega jasan sadržaj. Elżbieta Belcarzowa naziva Leopoldin prijevod slobodnim prijevodom ali ne parafrazom (*Komentar*, str. 71). Leksički raspon Leopoldina jezika nije isključiv, nije samo arhaičan, nije samo onodobno govorni, već je uključiv: uključuje i arhaizme i onodobni govor, germanizme i bohemizme, donosi posuđenice iz latinskoga i izraze iz dijalekta, posize za dugo već postojećim češkim prijevodima *Biblije* i ne drži ih se ropski, služi se emocionalno jakim izrazima. Kraj svega toga, ima, dakako, i nejasnih i nespretno prevedenih mjesta. Leopoldin prijevod *Biblije* na poljski slobodan je prijevod u najboljem značenju riječi.

Biblia Leopolda nakon prvog izdanja 1561. doživjela je ispravljeno izdanje 1575. i treće izdanje 1577. Zamah *Leopolda*, koji se mogao očekivati, zaustavljen je novim prijevodom *Biblije* na poljski, što ga je 1590–ih godina izradio poljski isusovac Jakub Wujek, čija *Biblija iz 1599.* postaje službenim prijevodom Sv. Pisma na poljski. Leopoldu su kritizirali inovjerci a i katolici su imali zamjerki. David A. Frick izdvaja razloge koji su doprinijeli potisnuću *Leopolda* i potvrđenju *Wujekove Biblije*. Wujek je oprezniji u prevođenju; dok *Leopolda* nema gotovo nikakvih tumačenja i drži se isključivo *Vulgate*, Wujek u tumačenjima pribjegava i izvornomu hebrejskom i grčkom tekstu, i uopće daje šira tumačenja računajući na predaju koja je uz *Bibliju* izvor Objave, a protiv Protestanata koji stoje na stanovištu »sola Scriptura«; Wujek, čini se, smatra Leopoldin govor ponešto zastarjelim i trudi se oko tekućeg govora (*Komentar*, str. 18–20).

Uz pretpisak *Biblije Leopolda* nalazi se kao poseban svezak *Komentar* uz tu *Bibliju*. U njemu David A. Frick govori o *Leopoldu iz 1561.* i poljskim raspravama o prevođenju Svetoga Pisma (str. 11–20), a Stanisław Urbańczyk govori o samoj *Leopoldu iz 1561.* (str. 21–24) i o putu od *Florianskog psaltira* do *Leopolda* (str.

25–36), dok Elżbieta Belcarzowa vrlo podrobno raspravlja o značajkama leksika *Leopolite* (str. 37–74). Komentar, sve iz pera najpozvanijih znalaca, predstavlja dragocjenu popratnicu samog pretiska *Leopolite*.

Bibliju Leopolitu popratio je papa Poljak, Ivan Pavao II, popratnim pismom otisnutim ispred samoga pretiska na poljskom izvorniku i u njemačkom prijevodu, s nadnevkom 24. svibnja 1984. Papa hvali pothvat da se izda *Leopolita* u pretisku. Hvali samu *Leopolitu* koja nije polemička već posreduje nauku Crkve. Naglašuje kako *Leopolita* uz svoje jezično značenje i umjetničku vrijednost (drvorezi) predstavlja i teološku vrijednost. Ona je spomenik poljske kulture i teološke kulture svog vremena.

Znalački izveden pretisak *Leopolite* čini dostupnom danas drevnu *Bibliju* u svem sjaju njezine opreme, značenju jezika i dosegu biblijske znanosti. *Leopolita* bi trebala naći mjesto u knjižnicama Slavonske filologije na sveučilištima, u bibliotekama Teoloških fakulteta, na policama ljubitelja rijetke i vrijedne knjige (bibliofila), kod povjesničara kulture i povjesničara umjetnosti.

Doista »pretisak što je pred nama znači značajan kulturni i teološki događaj« kako piše Ivan Pavao II, papa »iz jedne daleke zemlje – d'un paese lontano«.

Ivan Golub

Biblia Slavica, Herausgegeben von REINHOLD OLESCH und HANS ROTHE unter Mitarbeit von FRIEDRICH SCHOLZ, Serie III: Ostslavische Bibeln, Band 4: Ruische Psalmenübertragungen, b: Vasilij Kirillovič Trediakovskij; VASILIJ KIRILLOVIČ TREDIAKOVSKIJ, PSALTER 1753, Erstausgabe besorgt und kommentiert von ALEXANDER LEVITSKY, herausgegeben von REINHOLD OLESCH und HANS ROTHE, Verlag FERDINAND SCHÖNINGH, Paderborn. München. Wien. Zürich 1989, stranica LXXXI + 661, uvez sa zlatorezom.

U nizu *Biblia Slavica* koji obuhvaća pretisak najstarijih izdanja slavenskih i baltičkih prijevoda *Biblije* kao i neobjavljenih prijevoda nalaze se i biblije istočnih Slavena. U njihovu sklopu dolaze *Ruski psaltiri* i to onaj *Simeona Polockoga iz*